

LOAVKIDEAPMI JA MOBBERN

MII LEA LOAVKIDEAPMI?

Loavkideapmi lea go olbmuid sánit dahje dagut negatiivvalaččat čuhcet nuppi vásáhusaide ja eallinkvalitehtii. Dákkár dáhpáhusat sáhttet leat geardduheaddji negatiiva dagut su vuostá, ja áinnas jos dat čađahuvvojit olbmui geat leat stuorát, gievrrat ja/dahje eará láhkai fámmoleappot go ieš. (NOU 2015:2)

Negatiiva dagut sáhttet leat fuonášearpmi, bilkideapmi, fysalaš oaguheapmi (illasteapmi) dego huškun, čiekčan, hoigan, bilidit su ávdnasiid, jna, dihtomielalaš olggušteapmi, bostalepmi, kōdden, gohčodeapmi, negatiivva giellageavaheapmi, negatiivva kommentárat (maiddái sosiála mediain), negatiivvalaš sealggebealsárdnun, romes rumašgiella ja geahčastagat, dahkat ii oaidninge.

Loavkideapmi sáhtta leavvat ja cieggat ja šaddat mobbern.

MII LEA MOBBER?

Mobben lea systemáhtalaš loavkideapmi birrasis gos dat oažžu lobi ráfis leavvat ja cieggat ja gos rávisolbmot ja mieloahppit eai bisset dan.

Mobben lea/leat

- Negatiiva dagut ovttas dahje olusin nuppi vuostá
- Go dagut dáhpáhuvvat dávjá ja guhkes áiggi badjel
- Go son gii vásiha daguid ii sáhte várjalit iežas daguid vuostá

(E. Roland)

MOBBEMA PSYKOLOGIIJA JOAVKODYNAMIIHKKA

Son gii mobbe nuppi olbmo dárbbáša dábálaččat doarjaga earáin. Son dárbbáša joavkku, mobben-joavkku. Sátni mob mearkkašage stuorra olmmoš-«joavku» mat fallehit dahje baldet muhtuma dahje bilidit juoidá.

Dávjá mobbejeaddjis váilu empatiija dahje son ballá massimis fámu dahje gullevažvuođa jovkui, dahje olgguštuvvomis. Sáhtta maid leat nu ahte son ieš lea mobbejuvvon dahje mobbejuvvo. Dat lea goit ábbas čielggas ahte mánáid- ja nuoraidjoavkkut sáhttet dahkat áššiid maid eai dábálaččat livčče dahkan okto. Lea ollu álkit leat bahádahkki ja dahkat issoras daguid earáid vuostá go leat ollugat fárrolaga.

Jietna mii rávve: «*Dán it sáhte dahkat - Dát ii leat riehta*» váidu danne go ollugat leat fárrolága legitimeremin daguid ja dainna lágiin ovddasvástádus suorrana («pulveriserejuvvo») nu ahte ii leat šat ovttaskasolbmo duohken.

Mobbejeaddjit ráhkadit ja hábmejit motiivva. Sii ohcet buot mii sin mielas lea fuotni, earálágan ja ártet dan olbmos gean mobbejit, ja oaguhit su dáinna. Motiiva doaibmá dalle dego dakkár dohkkeheapmin dahje ággan dasa ahte lobálažžan dahkat/ legitimeret mobbema, ja dalle maiddái sivalašvuodadovdu (skyldfølelse) nohká dahje váidu (lea su iežas sivva go mobbejuvvo). Dákkár oktasaš oaidnu joavkkus ovddida ja nanne maiddái relašuvnna ja čanastagaid mobben-joavkku oasseváldiid gaska. Go dát dáhpáhuvvá systemáhtalaččat ja guhkes áiggi badjel, de olmmoš gii mobbejuvvo uhciduvvo dušše dávvirin/ávnnasin mii lea fuonit ja unnitárvosaš mobben-joavkku oasseváldiid ektui.

MOBBEMA VÁIKKUHUSAT

Oahppi gii mobbejuvvo ja olgguštuvvo searvevuodas, leš dal skuvllas, sosiála mediain dahje muđui servodagas, ii leat oadjebas ja buot su návccat skuvllas ja oahpahusdilálašvuodas mannet dasa ahte dulkot mielohppiidis ja ustibiiddis signálaid dan sadjái go illudit, ahtanuššat, oahppat, stoahkat ja hárjehallat nu mo galggašii. Ollugat maiddái masset konsentrašuvnna, ja garvet ja eai hálit vuolgit skuvlii vai eai dárbbáš mobbema gillát. Danne maiddái sin fágalaš bohtosat futnot. (Hazler, Hoover & Oliver, 1992; Schwartz & Gorman, 2003; Sharp, 1995).

Ollu olbmot gillájit sosiála ja psyhkalaš váttuin manjá go skuvllaagis ja muđuige servodagas ja bargoeallimis leat gillán mobbema, negatiiva sealggebealesárdnuma, negatiiva árvoštallama ja eará negatiiva vásihusaid mielohppiin, oahpaheddiin, fulkkiin ja muđui servodaga olbmuiguin. Muhtimat vásihit nu roavva mobbema ahte sii eai goasse nákke bargat ja servvoštallat dábálaččat servodateallimis. Muhtumat eai hálit šat eallit.

Maiddáí olbmot geat ieža leat leamaš mobbarat dahje leamaš mielde mobben-joavkkuin mobbemin earáid, ja ráfis beassan mobbet dannego ii oktage bissehan sin, dahje sii eai ádden ahte sin dagut ledje mobbendagut, vásihit psyhkalaš váttisvuođaid ja heahpatvuođa ja vašohit iežaset. Dávjá eai oza veahki go iežaset mielas sii eai ánsásš veahki. Olbmot geat leat mobben earáid guhká masset empatiija ja ustibiid ja ožžot lassin eará váttisvuođaid dego duođalaš lossa miela. (Roland) Ollugat dieđihit maid ahte sis leat váttisvuođat bargodilis ja oahppodilis ja ollugat geavahit gárrenmirkkuid. Ii leat datte čielggas mii dagaha sin váttisvuođaid. Leatgo sii ovddidan dán dan dihte go leat leamaš mobbarat, vai leatgo sii dušše nu? (J. F. Sigurdson)

FÁKTÁDIEÐUT MOBBEMA BIRRA

- Mobben lea váivves ja duođalaš ášši sutnje gii dan vásiha ja duođalaš maiddái mobbejeddjiide. Birrasii 6 % Norgga ohppiin vásihit mobbema guktii-golbmii dahje dávjjit mánnosaččat.
- 17% dain geat leat mobbejuvvon, ledje duođalaš iešsorbmenjurdat, ja lohku lea 30% jos vel lassin ledje fágalaš hástalusat ja vuollegis árvosánit. Lea čielga oktavuoha das ahte lea go oahppi mobbejuvvon ja man duođalaččat ja dávjá son smiehttá iežas heakka váldit. Canadian Journal of Psychiatry 2010.
- Jagi 2020 ledje Norggas 639 olbmo geat válde iežaset heakka.

Gáldut: Nasjonal senter for selmordsforskning og -forebygging ja Forskning.no

BARGOBIHTÁT

Čađahehket teavstta. Ságastehket dan birra mii lea loavkideapmi ja čájehehket ovdamearkkaiguin.

- Mii lea mobben?
- Makkár váikkuhusat leat das?

1. Dahket teavstta mielde strukturerejuvvon jurddakártta.
2. Dahket ceahkkái láhtten- ja ortnetnjuolggadusaid.